

**Drávamenti Óvodák, Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat
Darány Tagóvoda**

7988 Darány, Rákóczi u. 117.

TUDÁSTÁR

Szőllősné Nikolausz Andrea

Részképességek zavarai és fejlesztő játéka

**Szóllósné Nikolausz Andrea
Drávamenti Óvodák Darány**

2018. március 28.

Az írás, olvasás, számolás elsajátításához szükséges pszichikus funkciók intenzív fejlődése az óvodáskorban megy végbe. A funkciók egyensúlya, működésük integrációja hatéves korig kialakul, ami azt jelenti, hogy megfelelő óvodáskori fejlesztő munkával az iskolai tanulási nehézségek megelőzhetők, súlyosságuk csökkenthető.

A tanulási és magatartási zavarok mögött viszonylag gyakran figyelhetők meg nem kielégítően fejlett kognitív képességek, részképességek. Affolter kidolgozta a tanulási zavarok koncepcióját, melyhez a részképességek hierarchikus egymásra épülését vette alapul. A vizuális, auditív és taktilis-kinesztéziás észleletek három fő kognitív területen (emlékezet, észlelés és figyelem) keresztül, valamint három fejlődési szinten (modalitás-specifikus, intermodális és szeriális felfogáson) át vezetnek azokhoz a magasabb rendű képességekhez, amelyek lehetővé teszik többek között az írás, olvasás és számolás elsajátítását is. A részképességek közötti harmónia hiányának megnyilvánulási formái óvodásoknál a részképesség gyengeség és a tanulási zavar veszélyeztetettség.

Verbális, auditív, vizuális és motoros részképesség-zavarokat figyelhetünk meg. Ezek közül most hatot emelnék ki.

1.) Beszédészlelési folyamatok zavara - A beszédhang differenciálása gondot okoz.

Az óvónő benyomása szerint nem, vagy alig érti meg a gyermek az elhangzott közlést. Rendszeresen „nem figyel”, gyakran rendetlenkedik, nem köthető le mesével, gyakran náthás, esetleg hurutos. Nem észleli a beszédhangok helyét a hangsorban, a szavak tagolása gondot okoz neki. Az ilyen tüneteket mutató gyermeket fontos ellenőrizni, szakemberhez küldeni. Enyhe beszédhibával bekerülhet a gyermek az iskolába, de úgy nem, hogy nem tud differenciálni, hiszen például a diktálás utáni helyesírás alapja a hallás utáni differenciálás.

Fejlesztőjátékok:

- *Figyelj a torkodra!* Hívóképeket mutatunk be és a hangokat közösen hangoztatjuk, miközben megfigyeljük a torkunkra tett kezünk segítségével, hogy morog-e a torkunk vagy sem. Hívóképek lehetnek pl.: m: maci, s: vonat, g: liba, p: pipa, sz: kígyó, z: darázs, k: kakas, d: dob stb. A hívóképet piros színű pálcikára ragasztjuk, ha zöngés (vagyis morog a torok), és zöld színű pálcikára, ha zöngétlen hangot jelöl.
- *Időtartam játék.* Ugyanazt a magánhangzót hosszan, majd röviden hangoztatjuk, egymás után többször. Pl.: U U Ú U Ú Ú Ú U U Ú. A gyerekek álljanak körbe. Ha

hosszan hangoztatjuk a hangot, nyújtózkodjanak, ha röviden, guggoljanak le. Később már szavakból is ki kell tudni hallani az adott hangot. Pl.: út, ugat, mutat, múlik, rúg, utazik stb.

- *Hol hallod a hangot?* Rajzoljunk egy nagyméretű autót, amelyik három utánfutót húz. Arra kérjük a gyermekeket, hogy figyeljenek egy adott hangra, pl.: „sz”. Szavakat mondunk, és megbeszéljük, hogy a szó elején, közepén vagy végén helyezkedik-e el a figyelt hang. A szó applikációs képét elhelyezzük az első utánfutóba, ha elől halljuk, a középsőbe ha középen halljuk, és az utolsó utánfutóba, ha a végén halljuk a keresett hangot. Figyeljünk arra, hogy a keresett hang először szerepeljen a szó elején, majd a végén, végül pedig a közepén.
- *Ritmusház.* Az óvónő felmutat egy képet, amit a gyerekek megneveznek. Ezután szótagolunk. (Eleinte célszerű a gyerekek jeleivel dolgozni.) Minden egyes szótag egy taps. Megbeszéljük, hogy hányat tapsoltunk. Pl.: fagy. Fa-gyi. Kettőt tapsoltunk. Amennyit tapsoltunk, annak megfelelő emeleten lakik a szó. Pl.: a fagy a 2. emeleten. Az egyik kisgyerek beköltözteti a házba a képet. Négy szótagnál hosszabb szavakat ne használjunk.

2.) Motorium zavara - Grafomotoros fejletlenség

Az írómozgás alapjait, a helyes, pontos ceruzafogást, a megfelelő ujjpozíciót az óvodai grafomotoros fejlesztés biztosítja. Gyakran észrevehető, hogy a gyermek ceruzafogása görcsös, nyomatéka renyhe vagy éppen vési a papírt. Nem megfelelő az ujj pozíciója, túl lent, vagy túl fent fogja a ceruzát.

Fejlesztőjátékok:

Vonalkövetések kézzel, ujjakkal, eszközzel.

- Útkeresők, szaggatott vonalak átírása, rajzok kiegészítése hiányzó vonalak pótlásával
- Gyöngyfüzés, gyurmázás
- Tűvel varrás papírra: előre megrajzolt forma díszítése fonallal. A tű befűzése, a fonal végére kerülő csomó megkötése, a fonal tűben tartása intenzív fejlesztő hatású.
- Betűkkel való játék: spárgából, gyurmából, zsenília rúdból betűk megformázása, fából, kartonból formázott betűket körülrajzolni papíron.

3.) Fejletlen szem-kéz koordináció

Az írás, olvasás, számolás (alapkultúrtechnikák) elsajátításához szükséges az összerendezett, koordinált mozgás és a szem és kéz összerendezett, célszerű együttes mozgása, a szem fixáló mozgásának kialakulása. Mivel ezek intenzív fejlődése az óvodáskorra esik, ezért optimális fejlesztésük is ebben az életszakaszban a legcélszerűbb. Normál fejlődés esetén hatéves korig alakul ki az egyes funkciók egyensúlya, működésük összerendezettsége és integrációja.

Fejlesztőjátékok:

- Babzsák célba dobása változó nagyságú körbe, változó távolságról, különböző tárgyak fölött (pl.: szék).
- Labdajátékok: dobás és elkapás nagyobb, majd kisebb labdákkal változó távolságról, labda célba ütése bottal.
- A földön előre nagyban megrajzolt nyitott és zárt formák követése (pl.: tyúklépésben, bottal követés)
- A földre krétával előrajzolunk alapformákat (egyszerre elég 3-4 darab), pl.: kör, négyzet, háromszög, ovális, téglalap stb. „Dobd a labdát a kör közepébe!” Aki máshova dobta, adjon zálogot.

4.) Testséma zavarai

- Bizonytalanság a testrészek megmutatásakor, megnevezésekor.

A saját test nem megfelelő ismerete felesleges mozdulatok megjelenését, a mozgásbiztonság hiányát és rossz téri tájékozódást jelez. Ha ismerjük a testünket, magabiztosan mozgunk és biztosan orientálódunk a térben.

- Mozgások utánzása nehézséget okoz.

- Mozgásából hiányzik a harmónia.

Mozgásos feladatokban előforduló hibáit nem veszi észre a gyermek, nem érzi a mozgást. Mozgása túl kapkodó vagy túl lassú.

- Szegényes emberrajz.

Amikor a gyermek önmagán megtanulta a végtagok mozgásait, akkor ez a rajzában is meg fog jelenni. A végtag nélküli vagy a nem megfelelő helyen összefüggő végtagokkal rajzolt emberábrázolás testséma zavart tükröz.

Fejlesztőjátékok:

- A takaró alá bújik egy gyermek, és a társainak érintéssel, az emlékképei alapján kell a különböző testrészeket felidéznie.
- A gyermekekkel közösen kiszínezett emberformát 3-4 felé szétvágjuk, és az asztal közepén összekeverjük. A részekből összerakott alakokról összeillesztés után beszélgetünk, megnevezzük a testrészeit, meghatározzuk az oldaliságot, irányokat.
- *Zoknipárosító.* A páros testrészekhez kapcsolható ruhákkal játszható ez a párosító és memóriajáték. Lehet kesztyű, zokni és cipő is a rajzokon. Színek, mintázat szerint párosítunk. A játék segíti a pár fogalmának kialakítását, a jobb-bal észlelésének a képességét.
- A gyermek csukja be a szemét, majd nevezze meg, melyik testrészét érintettük meg.

5.) Téri tájékozódás, téri észlelés, téri orientáció bizonytalanságai

- Hibásan használja a téri irányokat, téri relációkat.

Nehézséget okoz a névutók, a jobb-bal irányok, a többes és egyes szám gyakorlati alkalmazása. A gyermek akkor tudja helyesen alkalmazni a téri relációkat kifejező névutókat, ha passzív szókincsében megtalálhatók ezek a szavak, megérti őket, és annak megfelelően tud cselekedni. Az aktív szókincsében vannak a fogalmak, ha meg tudja nevezni őket.

- Nehezen tájékozódik a körülötte lévő térben.

Nem tud végrehajtani egyszerű téri relációkat tartalmazó utasításokat (pl.: Menj hátrafelé!).

- Téri emlékezete fejletlen.

Nem tud csukott szemmel, korábban megfigyelt kétdimenziós ábrát térben, emlékezetből felépíteni, vagy egy korábban már végigjárt útvonalat felidézni.

Fejlesztőjátékok:

- Tűz! Víz! Repülő!
- Jelre hirtelen irányváltással futás megadott irányba (pl.: falhoz, jobb és bal oldalon vonallal megjelölt sarkokba)
- Székfoglaló

- Papírból kivágott lábnyomokat helyezünk a földre. A gyermek dob egyet a dobókockával, és az óvónő utasítása szerinti irányba lelépegeti a dobott számot (jobbra, balra, előre, hátra).

6.) Emlékezet zavarai

- A bevésés hosszú időt vesz igénybe.

A szó- és szövegemlékezet gyengesége, ill. az utánmondó képesség fejletlensége miatt a verbális tartalom megtanulása jóval hosszabb időt vesz igénybe. Hosszú ideig tart az adott tárgyképek fixálása. A tárgyképeket a gyermek hosszú ideig megfigyeli, majd a kép lefordítását követően is többször visszafordítja.

- A megőrzés rövid idejű.

A szövegemlékezet gyenge, emiatt előfordulhat, hogy a megtanult mondókát a gyermek másnap már nem tudja felidézni.

- A felidézés pontatlan, felszínes.

Az emlékezeti tartalom felidézésekor más fogalmakkal helyettesíti a megtanult elemeket, vagy pontatlan a felidézés a forma reprodukálásakor.

Fejlesztőjátékok:

- *Szófűzés.* A gyerekek körben ülnek. Adott témakörön vagy főfogalmon belül (pl.: szerszám) sorban egy-egy szót mondanak. A következő játékosnak meg kell ismételni a korábban már hallott szavakat, és bővítenie kell a láncot a saját szavával. Pl.: 1. kalapács. 2. kalapács, fűrógép. 3. kalapács, fűrógép, kapa.
- *Mit mondtam?* Az óvónő rövid, de párbeszédben gazdag mesét mond a gyerekeknek, majd megkérdezi, hogy mit mondtak a mese szereplői. Pl.: Panni sétált az erdőben. Talált egy törött szárnyú kismadarat. Jaj, eltörött a szárnyad! – mondta Panni... „Ki emlékszik arra, hogy mit mondott Panni?”
- *Tegyünk 6-8 képet a gyerekek elé, amit 40 másodpercig nézhetnek, majd letakarjuk.* „Soroljátok fel, mire emlékeztek!”
- *Memórijáték.* Keverjünk össze 5-6 pár képet, lefordítva rakjuk ki egymás mellé az asztalra. Az első gyermek két lapot felfordít. Ha egyforma ábrát talál, nála maradnak a képek, ha nem, akkor visszafordítja és a másik gyermek következik.